

SMITTLÄGET I SVERIGE

FÖR DJURSJUKDOMAR OCH ZONOSER 2023

*Kapitelutdrag:
Infektionssjukdomar hos vildsvin*

SMITTLÄGET I SVERIGE FÖR DJURSJUKDOMAR OCH ZONOSER 2023

ISSN 1654-7098

SVA:s rapportserie 104

SVAESS2024.0001.sv.v20240703

Redaktör: Karl Ståhl

Avdelningen för epidemiologi, sjukdomsövervakning och riskvärdering
Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), 751 89 Uppsala

Författare: Märit Andersson, Gustav Averhed, Charlotte Axén, Anna Bonnevie, Ulrika Bratteby Trolte, Erika Chenais, Mariann Dahlquist, Rikard Dryselius, Helena Eriksson, Linda Ernholm, Charlotta Fasth, Malin Grant, Gittan Gröndahl, Sofia Gunnarsson, Gunilla Hallgren, Anette Hansen, Marika Hjertqvist, Mia Holmberg, Cecilia Hultén, Hampus Hällbom, Georgina Isak, Karoline Jakobsson, Tomas Jinnerot, Jerker Jonsson, Madeleine Kais, Ulrika König, Emelie Larsdotter, Neus Latorre-Margalef, Johanna Lindahl, Mats Lindblad, Anna Lundén, Anna Nilsson, Oskar Nilsson, Maria Nöremark, Karin Olofsson-Sannö, Anna Omazic, Ylva Persson, Emelie Pettersson, Ivana Rodriguez Ewerlöf, Thomas Rosendal, Tove Samuelsson Hagey, Caroline Schönning, Marie Sjölund, Hedvig Stenberg, Karl Ståhl, Lena Sundqvist, Robert Söderlund, Magnus Thelander, Henrik Uhlhorn, Anders Wallensten, Stefan Widgren, Camilla Wikström, Ulrika Windahl, Beth Young, Nabil Yousef, Siamak Zohari, Erik Ågren, Estelle Ågren

Typsättning: Wiktor Gustafsson

Omslag: Vildsvinskranium hittat i samband med kadaversök i Västmanland under utbrottet av afrikansk svinpest. Foto: Andreas Norin/Pantheon. Formgivning: Rodrigo Ferrada Stoeherl.

Upphovsrätt för kartdata: Eurostat, Statistiska centralbyrån och Lantmäteriet för administrativa och geografiska gränser i kartor.

Riktlinjer för rapportering: Riktlinjer för rapportering introducerades 2018 för de kapitel som berör sjukdomar som enbart drabbar djur. Riktlinjerna bygger på erfarenheter från flera EU-projekt, och har validerats av en grupp internationella experter inom djurhälsoövervakning. Målet är att vidareutveckla dessa riktlinjer i global samverkan, och de har därför gjorts tillgängliga som en wiki på samarbetsplattformen GitHub (<https://github.com/SVA-SE/AHSURED/wiki>). Välkommen att bidra!

Layout: Produktionen av denna rapport sker fortsatt primärt genom en rad verktyg med öppen källkod. Metoden möjliggör att textunderlaget kan redigeras oberoende av mallen för rapportens grafiska utformning, vilken kan modifieras och återanvändas till framtida rapporter. Mer specifikt skrivs kapitel, tabeller och figurtexter i Microsoft Word och konverteras sedan till typsättningspråket LaTeX och vidare till PDF med hjälp av ett eget paket skrivet i det statistiska programmeringsspråket R. Paketet använder dokumentkonverterarmjukvaran pandoc tillsammans med ett filter skrivet i språket lua. De flesta figurer och kartor produceras i R och LaTeX-biblioteket pgfplots. I och med att rapportens huvudspråk från och med i år är svenska har utvecklingen för 2023 års rapport fokuserat på att anpassa hela processen till att fungera med olika språk. Processen för att generera rapporten har utvecklats av Thomas Rosendal, Wiktor Gustafsson och Stefan Widgren.

Tryck: Ljungbergs Tryckeri AB

© 2024 SVA. Den här publikationen är öppet licensierad via CC BY 4.0. Du får fritt använda materialet med hänvisning till källan om inte annat anges. Användning av foton och annat material som ej ägs av SVA kräver tillstånd direkt från upphovsrättsinnehavaren. Läs mer på <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Förslag till citering: Smittläget i Sverige för djursjukdomar och zoonoser 2023, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Uppsala. SVA:s rapportserie 104. ISSN 1654-7098

Denna rapport kan komma att uppdateras eller korrigeras efter tryck. Den senaste versionen finns alltid tillgänglig på www.sva.se.

Infektionssjukdomar hos vildsvin

BAKGRUND

Vildsvin är mottagliga för samma smittsamma sjukdomar som grisar, och kan därför spela en roll vid smittspridning till och från grisar. Aujeszzkys sjukdom (AD) förekommer till exempel i flera vildsvinspopulationer inom EU, vilket har lett till sporadisk överföring av sjukdomen till grisbesättningar. Vildsvin var inblandade i spridningen av klassisk svinpest (CSF) under utbrott hos grisar i flera EU-länder under 1990-talet och början av 2000-talet. Under de senaste åren har afrikansk svinpest (ASF) spridit sig i Europa och under 2023 rapporterades fall av sjukdomen för första gången i Sverige (se kapitlet ”Afrikansk svinpest”, sidan 16). Sedan 2020 är det känt att den till gris anpassade salmonellatypen *Salmonella Choleraesuis* förekommer regionalt i vildsvinspopulationen. Den svenska vildsvinsstammen har ökat snabbt, och även om de senaste två årens avskjutningsstatistik visat på en viss minskning uppskattas stammen till 250 000–300 000 djur. Etablerade vildsvinspopulationer finns främst i de södra delarna av landet, men den norra gränsen för vildsvinens utbredningsområde i Sverige rör sig norrut och har passerat Dalälven. Övervakning av smittsamma sjukdomar hos svenska vildsvin har pågått sedan år 2000. Syftet med övervakningen är dels att visa att Sverige är fritt från flera viktiga smittsamma grissjukdomar, men också att möjliggöra tidig upptäckt vid en introduktion av sådana sjukdomar till landet. När ASF bröt ut bland vildsvin i Fagerstatrakten gjordes upptäckten inom den förstärkta passiva övervakningen. Skärpt övervakning av salmonella hos vildsvin har pågått nationellt under 2023 (se kapitlet ”Salmonella”, sidan 83).

LAGSTIFTNING

Flera sjukdomar som kan smitta vildsvin, bland annat ASF, CSF, AD, brucellos och porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS), ingår i epizootilagen (SFS 1999:657 med ändringar) och är därför anmälningspliktiga vid klinisk misstanke. Om någon av dessa sjukdomar misstänks eller bekräftas kommer åtgärder att vidtas för att kontrollera sjukdomen och förhindra ytterligare spridning.

ÖVERVAKNING

Passiv övervakning

Sjuka eller döda vildsvin som uppges ha visat kliniska symtom, eller som konstaterats ha postmortala förändringar som överensstämmer med en sjukdom som omfattas av anmälningsplikt vid klinisk misstanke i enlighet med SJVFS 2021/10 (K12) provtas och undersöks.

Sedan 2013 finns dessutom ett förstärkt passivt övervakningsprogram för ASF hos vildsvin. Den som hittar ett dött vildsvin kan rapportera fyndet till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) via rapporteravilt.sva.se och lämna in hela djurkroppen eller prover från den till SVA för obduktion och vidare analys. Om ett fynd rapporteras och den rapporterade personen inte kan hjälpa till med

provtagningen utses en veterinär av Jordbruksverket för provtagningen. Alla inlämnade vildsvin, hel kropp eller delar, analyseras med avseende på förekomst av ASF-virus med PCR, oavsett om lesioner som tyder på sjukdomen finns eller inte. Sedan slutet av 2020 undersöks även förekomst av salmonella hos vildsvin som lämnas in till SVA genom bakterieodling (se kapitlet ”Salmonella”, sidan 83).

Aktiv övervakning

Sedan år 2000 har blodprover från fällda vildsvin från hela Sverige samlats in årligen i övervaknings syfte. Jägare samlar frivilligt blodprov från frilevande vildsvin, i samband med att dessa fällt vid normal jakt. Proverna skickas till SVA för analys av antikroppar mot smittämnen som är av betydelse för inhemsk grisproduktion. Under 2023 användes proverna för aktiv övervakning av AD och CSF. Dessa prov testades för antikroppar mot AD och CSF med hjälp av ELISA-kiten SVANOVIR® PRV-gB-Ab ELISA (Svanova, Uppsala, Sverige) och IDEXX HerdChek® CSFV Ab Test Kit (IDEXX Laboratories, Westbrook, Maine, USA). Övervakningen utformades för att upptäcka dessa sjukdomar med en prevalens på 1 % med en konfidensnivå på 99 %. För att uppnå denna konfidensnivå beräknades det att 500 prover skulle behöva lämnas in för analys.

Sedan slutet av 2020 har jägare även bistått SVA med insamling av vävnads- och avföringsprover från jagade vildsvin för salmonellaodling. Mer information om denna övervakning finns i kapitlet ”Salmonella” (sidan 83).

RESULTAT

Passiv övervakning

De senaste tre åren har omkring 80 vildsvin undersökts avseende ASF årligen. Informationskampanjer, en ökad medvetenhet om smittläget avseende sjukdomen i Europa och användandet av Jordbruksverkets veterinärer för provtagning av vildsvin i fält har stärkt inflödet. Fram till att ASF diagnostiserades hos ett vildsvin, hade 53 vildsvin undersökts inom den förstärkta passiva övervakningen. Med anledning av utbrottet har medvetenheten och viljan att rapportera mångdubblats, inte bara från det drabbade området, utan från hela landet (se kapitlet ”Afrikansk svinpest”, sidan 16). Innan ASF-utbrottet bidrog fynden av *Salmonella Choleraesuis* i vildsvinspopulationer i vissa delar av landet (se kapitlet ”Salmonella”, sidan 83) sannolikt till att ha ökat allmänhetens intresse för att skicka in döda vildsvin för obduktion.

Resultaten av salmonellaövervakningen hos vildsvin redovisas i kapitlet ”Salmonella” (sidan 83). Övriga obduktionsfynd hos undersökta vildsvin redovisas i kapitlet ”Obduktioner av vilda djur” (sidan 152) i denna rapport.

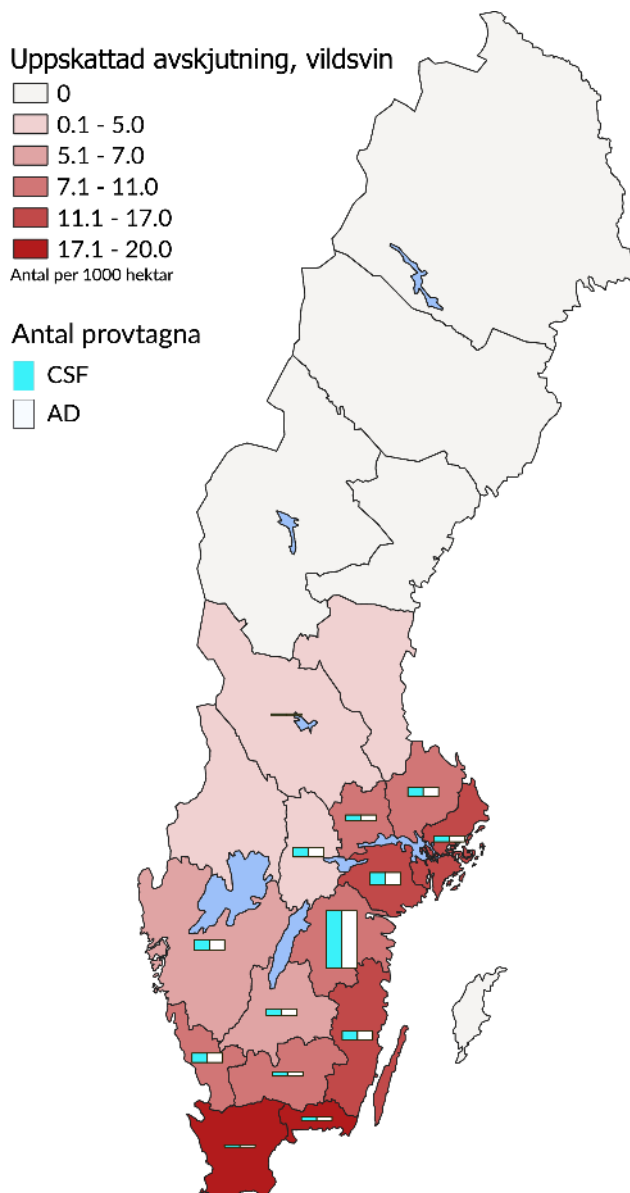
Under 2023 utreddes klinisk misstanke om sjukdom hos vildsvin som omfattas av anmälningsplikt enligt SJVFS 2021/10 vid ett tillfälle före ASF utbrottet. Misstanke om ASF uppstod vid obduktion av ett vildsvin som hittats dött då det vid undersökning uppvisade tecken på blödningar och organförändringar förenliga med infektion med ASF-virus. Organprover från det döda djuret analyserades med avseende på förekomst av ASF-virus med PCR och befanns vara negativt. Vildsvinet analyserades dessutom för CSF-virus med PCR och befanns vara negativ för den sjukdomen också.

Aktiv övervakning

Under 2023 samlades 242 blodprover in från vildsvin fällda vid jakt. Alla blodprover analyserades för förekomst av antikroppar mot CSF och 241 av dem för AD. Samtliga prover var negativa. Den geografiska fördelningen av provtagna vildsvin motsvarar i stort den svenska vildsvinsstammens utbredning och täthet, även om Östergötland i år är något överrepresenterat (figur 65) (platsinformation saknades för 8 av de fällda vildsvinen). Målet att analysera 500 prover för antikroppar mot dessa två sjukdomar uppnåddes inte helt, men antalet inkomna blodprov var under 2023 tre gånger fler än föregående år. Övervakningsresultaten för 2023 visar att förekomsten av AD och CSF i den svenska vildsvinspopulationen är mindre än 2 %, med en säkerhet på 99 %.

DISKUSSION

Gränsen för den svenska vildsvinsstammens utbredning flyttas norrut. I vissa områden där vildsvin redan finns blir också populationerna tätare, vilket kan öka risken för direkt och indirekt kontakt mellan vildsvin och grisar. Området i Sverige där vildsvin förekommer är omgivet av hav så det är osannolikt att vildsvin vandrar in över gränsen till Sverige. Vildsvinens roll i sjukdomsspridningen kan i stället vara att fånga upp smittämnen som förts in i Sverige via andra vägar. Vildsvin kan till exempel få tillgång till smittat kött eller andra animaliska produkter i sopor eller genom indirekt spridning på annat sätt från människor, fordon eller utrustning. Den ogynnsamma utvecklingen av den globala situationen för ASF är särskilt oroande och kräver effektiva metoder för tidig upptäckt av sjukdomar i vildsvinspopulationen. Därför undersöks för närvarande metoder för att ytterligare öka antalet vildsvin som hittas döda och rapporteras och/eller frivilligt lämnas in av allmänheten för obduktion och ASF-testning.

Figur 65: Geografisk fördelning per län för blodprover från vildsvin som ingår i övervakningen för 2023. Observera att i vissa fall har geografisk lokalisering för den plats där ett vildsvin fällts inte angetts och dessa djur finns inte med på kartan. Antalet fällda vildsvin som provtagits och testats för antikroppar mot klassisk svinpest (CSF) anges med cyanfärgade staplar (241), medan de som testats för antikroppar mot Aujeszky's sjukdom (AD) anges med vita staplar (242). Med anledning av utbrottet av ASF under 2023 presenteras den provtagningen utförligt i ett eget kapitel på sidan 16. Bakgrundsfärgerna anger vildsvinstäthet baserat på jaktstatistik från 2021-2022 (Svenska Jägareförbundet, viltövervakning).